

Zlatá klec na Pankráci

S Františkem Wiendlem o vězení pro architektky a projektanty

ŠÁRKA KOUKALOVÁ

Je držitelem Řádu TGM III. stupně a Ceny Paměti národa; účastnil se druhého i třetího odboje. Na začátku 50. let skončil dnes šestadevadesátiletý František Wiendl jako politický vězeň v jáchymovských dolech, posléze se dostal do projektové složky ministerstva vnitra v pankrácké věznici. Právě na tuto etapu jeho života se zaměřuje následující rozhovor. Vyplývá z něj nejen svědectví o pozoruhodném životním příběhu, ale také mnoho cenných informací o dosud málo známé součásti komunistického represivního aparátu v Československu.

Jak jste se dostal k architektuře?

Nejsem přímo architekt. Absolvoval jsem čtyřletou stavební průmyslovku v Plzni v letech 1941–1945. Ale vězení mě přivedlo ke spolupráci s vynikajícími architektky. Celkem si mě vybírali pro náročné práce.

Z jaké rodiny pocházíte?

Otec byl tesař. Za první světové války přeběhl coby rakouský voják na ruskou stranu a zažil jako zajatec tu slavnou krvavou Říjnovou revoluci. Říkal: *Jenom nedej bože, aby se sem ten bolševismus dostal.* V tom jsem vyrůstal. Byl jsem v Sokole, vychovávaný první republikou. Za druhé světové války byl otec v odboji, napřed v ÚVO-Du, který byl za heydrichiády zlikvidován. Proto po vypálení Lidic založil vlastní skupinu v Klatovech s názvem „Lidice“. Já jsem dorůstal a měl jsem shromažďovat lidi pro otcovu odbojovou skupinu, hlavně svoje vrstevníky, což se dařilo. Úkolem bylo sabotovat drobné práce, psát letáky a podobně. Ke konci války jsme i přerušovali telefonní vedení, prostě prováděli drobné potíže, velkých jsme nebyli schopni. Před příchodem americké armády vypuklo v Klatovech povstání v součinnosti všech existujících odbojových skupin. Odzbrojili jsme jednotky Wehrmachtu, byly přemoheny bránící se jednotky SA. Město

František Wiendl s rodiči v roce 1947

Foto: Paměť národa

bylo s minimálními ztrátami na životech osvobozeno již před příchodem Američanů.

Jenže po válce nastoupil režim, kterého se váš otec obával...

Přesně tak. Přišel konec války a nástup komunismu, který nastal v podstatě okamžitě po roce 1945. Otec byl národní socialista, což byla silná strana. Jezdili jsme po vesnicích a přemlouvali lidi, aby nevstupovali do komunistické strany. Agrární strana totiž byla zrušená a komu-

nistický ministr zemědělství Július Ďuriš sliboval venkovu hory doly, takže zejména venkov šmahem volil komunistickou stranu. V posledních svobodných volbách v roce 1946 získali komunisté 40,3 % a od té doby obsazovali všechny důležité funkce. Potom samozřejmě už lidi pozorovali, že to všechno není tak, jak jim bylo naslibováno. Komunisté měli obavy, že v dalších volbách by nevítežili s takovou převahou, tak udělali ten svůj 25. únor 1948. Pro nás byl zlom, když 10. března vyhodili Jana Masa-

František Wiendl

Foto: Paměť národa / Lukáš Žentel

ryka z okna. Byli jsme stoprocentně přesvědčeni, že to byla vražda. Otec po Masarykově smrti znovu založil odbojovou skupinu, tentokrát proti KSČ, ale ne všichni členové z dřívějšíka do ní vstoupili, někteří se naopak přidali ke komunistům. Společnost se v tomto rozdělovala. A tak jsme zase tiskli letáky a prováděli drobné sabotáže. Ale hlavním důvodem založení skupiny bylo, že se tehdy mluvilo o třetí světové válce. Chtěli jsme být připraveni, abychom se proti tomu mohli zase včas postavit. Naše činnost byla podobná té za války. Tak jsme psali nápisy, např. „Smrt komunismu“, „Smrt Masaryka bude pomstěna“, vše je Státní bezpečností zdokumentované. V den pohřbu prezidenta Edvarda Beneše se naše skupina rozdělila na dvě části. Jedna ve směru na Plzeň a druhá ve směru na Železnou Rudu. Její součástí byl můj otec a Jan Prantl, asi o čtyři roky starší než já. Psali nápisy apod. Já jsem se toho nezú-

částnil, protože jsem byl na kurzu v Brně. Bohužel došlo k tomu, že byli překvapeni hlídkující milicí, která se je pokusila zatknout. Aby Jan Prantl umožnil mému otci únik, vystřelil z pistole; střela se ale odrazila a zasáhla jednoho z milicionářů do nohy. Oběma se sice podařilo uprchnout, ale k ránu otce zatkli, následně i matku. Když jsem se vrátil z onoho kurzu, tak už byli rodiče zavřeni a doma bylo vše vyrabované a vykradené. Takže jsem byl sám. Teta mi pomáhala s domácností. A za 14 dní si přišli i pro mě. Měl jsem sice kvůli tomu Brnu alibi, ale stejně mě zavřeli a zkoušeli, k čemu mě donutí. Ale tak tvrdě to v roce 1948 ještě nebylo: ve vazbě jsem byl asi 14 dní nebo tři neděle, a protože jsem nic nevěděl, propustili mě. S naším uvězněním se ale na nějaký čas činnost odbojové skupiny utlumila.

Pokračoval jste v odboji i po této zkušenosti?

Ano, tehdy jsem spolupracoval s jedním agentem, se kterým jsem se seznámil přes tátu. Znali se z kriminálu. Požádal mě, abych přivezl bývalým anglickým letcům dopisy, které se bál sám po republice rozvézt. V těch dopisech byli letci vyzýváni, aby se připravili na třetí světovou válku. Jeden žil v Albrechticích, druhý v Bratislavě a ten poslední v Třebíči. Já jsem tedy ty dopisy rozvážel na motorce, dva jsem nezastihl přímo, ale v Třebíči jsem se s jedním z nich setkal, byl to Bedřich Kružík. V Československu s manželkou zůstávali kvůli starým rodičům. Když jsem byl později, v roce 1956, v lágru Rovnost, na Bědu Kružíka jsem tam v baráku číslo 1 a místnosti číslo 1 narazil, taky ho zavřeli. A nade mnou byl na kavalci i můj komplic ze skupiny Jan Prantl. S Kružíkem jsme se pak po propuštění v roce 1960 navštěvovali.

Kromě rozvážení dopisů jsem pak s naší skupinou převáděl lidi přes

hranice. Byli to naši známí nebo lidé známými doporučovaní. Převáděl jsem jednou také pětičlennou sokolskou skupinu, ve které bylo i malé dítě. Tehdy jsem se o tři čtvrté hodiny zdržel, neboť dítě, které s sebou nesli, se probudilo, začalo plakat a bylo třeba jej utiшит. Skupinu jsem pak šťastně dostal za hranici. Když jsem se ale vracel, bylo už světlo a při výstupu z lesa mě zadržela hlídka milicí – dobrovolná ozbrojená hlídka s namířenými zbraněmi. Tehdy jsem měl ještě štěstí, opatřil jsem si propustku do hraničního pásma přes jednu klatovskou stavební firmu – vymyslel jsem si, že jsem obhlížel stavební materiál a že jsem se ztratil, jestli by mi poradili. Pomohlo to ale jen dočasně. Byl to další střípek do mozaiky, kterou si o naší skupině Státní bezpečnost skládala. Posléze, na základě všech indicií, se rozhodli nasadit k nám agenta, který naši činnost pomohl rozkrýt. Byl to člověk, který měl důvěru MUDR. Jiřího Krbce, člena skupiny, za války primáře klatovské chirurgie. Ten mu – coby partyzánovi postřelenému za války – zachránil v nemocnici život. Netušil, že se mezitím stal spolupracovníkem StB. A s jeho přičiněním nás pak už rychle dostali.

Jak k tomu došlo?

Převáděli jsme sedmičlennou skupinu, ve které byl i generál Bohumír Podlezl. Ten s pomocí bachařů uprchl z litoměřického vězení a dostal se na Klatovsko. Vezli jsme tedy tohoto generála, dalších pět lidí a toho udavače. Dovezli jsme je jen k hraničnímu pásmu a pak jsem skupinu předal agentu CIC Lojzovi Suttému. Od něho vím, jak to bylo dál.

Při převodu chtěl nastrčený agent pomocí pistole skupinu lidí, kteří postupovali tak, že se přidržovali provazu, aby se ve tmě neztratili, zadržet. Lojza nosil zbraň, takže tomu zabránil. Nezasřelil ho, agent utekl a po návratu vypověděl Státní bezpečnosti vše, co v autě i při převodu viděl a slyšel. Suttý skupinu šťastně dovedl až do Německa. Mě a Jendu Prantla zatklí při návratu z této akce

u Klatov. Byla to ze strany StB jedna velká akce. Po zatčení jsme čekali na výsledky, to byla hrůza. Vymlouvali jsme se, ale oni už všechno věděli od toho konfidenta. Estébáci měli s námi dost velkou trpělivost, ale sem tam nám dali nakládačku. Pak mě šoupli do korekce, byl jsem měsíc v temnici a potom mě vzali na celu. Případ tehdy už uzavřeli a připravovali k soudu. Při zatýkání Lojzy, k němuž došlo přibližně za půl roku na statku u Pociňovic, kde přespával, nastala střelka, při které byl postřelen jeden z estébáků. Lojzu rovněž postřelili, přemohli a zatklí. Při rekonstrukci případu po roce 1989 bylo prokázáno, že střela, která příslušníka StB postřelila, nebyla z Lojzovy zbraně.

Kdy jste byl souzen?

Jednalo se o monstrproces ve dnech 12. až 14. prosince 1950 v Klatovech. Vysílalo se to po městě, soudní síň byla plná dělníků. Alois Suttý dostal trest smrti, který byl 12. dubna 1951 i vykonán. Dále padlo jedno doživotí, jiní byli odsouzeni na 25 let, já a další na 18 let a někteří na 12 let. Nejmladšímu bylo teprve 18 roků, dostal 10 let žaláře jen za to, že tzv. věděl, ale nepověděl. Po odsouzení jsem pak

byl na více místech. Úplně zpočátku v Jáchymovských dolech, kde jsem pracoval v různých profesích, nejdříve na povrchu, pak jsem z trestu musel fírat, tam jsem dělal lamače, pomocníka u měřičů a další práce.

V jáchymovském vězeňském táboře byla také sekce projektantů?

Ano, tam nás bylo dost. Odhaduji, že v projekci v Ostrově nad Ohří, což byla součást jáchymovského lágru, nás mohlo být, včetně řemesel, asi tak 15–20 projektantů. Byl to takový jednoduchý dřevěný barák, kam nás vozili. Projektovali jsme například sídliště v Ostrově nad Ohří, ale já jsem dělal i pro Příbram – Březové Hory. Když jsem přišel do projekce, krátce jsem dělal i na kulturním domě v Ostrově nad Ohří. Projektoval jsem taky bytovky T13, tedy domy s typovým půdorysem velikosti 1 + 2, v lepších případech zvětšovaným na 1 + 3, které se stavěly. Ty T13 jsme skládaly do různých kompozic. Bylo to tak zaběhnuté, že jsme v prováděcích výkresech připravili jeden půdorys a další jsme už jen zpřesňovali pomocí hlavních kót, šlo to jak na běžícím páse. Takovou práci jsem dělal necelý rok a pak jsem

Dům kultury na Mírovém náměstí v Ostrově nad Ohří Foto: Ondřej Koniček / CC BY-SA 3.0

šel zpátky do dolů. Měl jsem totiž jeden průšvih, který se týkal černých dopisů mamince,¹ a přišlo se na to. Poslali mě tedy z trestu do korekce, tam jsem byl nakonec několikrát. Byl jsem na trestním táboře L, tedy u Věže smrti (přímo ve věži byli kněží). Byl to malý tábor asi o 300 lidech, z toho 150 kněží. Pak jsem přešel do tábora Rovnost, odkud mě odvezli na návštěvu s tátou na Pankrác do Prahy (jeho přivezli z Leopoldova a mě z Jáchymova). Když návštěva skončila, řekli mi, že už tam zůstanu a půjdu do pankrácké projekce. Tam už byli moji známí z Ostrova nad Ohří. Nábor vždycky dělali tak, že se ptali, kdo koho zná. Kamarádi dali tip na mě a ti vedoucí z ministerstva vnitra, Ing. arch. Stanislav Bláha a Ing. arch. Karel Mecner, si mě vyžádali. Tak jsem se po pěti a půl letech v kriminálu, v létě 1956, dostal do tzv. Plánovačky.

Co byla Plánovačka na Pankráci?

Plánovačka, tak nazývali bachaři projektovou složku, kde vězni dělali „plány“. Podléhala přímo ministerstvu vnitra, takže jsme projektovali stavby pro jeho potřebu. V projekci byla samozřejmě hlavní sekce architektonická, kam jsem patřil i já, pak byli statici, elektrikáři, vzduchaři, slaboproudaři i ti, co dělali zdravotní techniku, a další. Byli jsme rozdělení na všechny možné profese. Ty úkoly byly celkem dobře rozpitvané. Třeba inženýr Jurka Žalobín z Košic, což byl silně věřící člověk, se kterým jsme seděli v jedné pracovně, měl jediný úkol – osazovat ty stavby do terénu. Ty konkrétní práce ale do velké míry hlavně zprostředkoval, protože do terénu chodit měřit samozřejmě nemohl. Posílali se tam civilní zaměstnanci – geodeti, zřejmě z řad SNB. Žalobín s nimi často nebyl spokojený, vždy je pak postavil do latě. Říkal: *Ale chlapci, to takhle nemůžete, to musíte takhle.* A oni poslouchali. To víte, že jsme z toho měli legraci.

Kde se Plánovačka nacházela?

Byla umístěna v jednom křídle pankrácké věznice, ve 2. nebo 3. patře. Cely na spaní byly zvlášť, v sousedním křídle. V křížení chodeb se nacházela strážnice s bachařem. Na křížích chodeb byla kancelář, kde seděl vedoucí mukl, příjmením snad Řezáč – spojka mezi námi projektanty a pracovníky ministerstva vnitra Bláhou (hlavním inženýrem MV) a Mecnerem (vedoucím střediska). Ten koordinoval přidělování úkolů ke zpracování jednotlivých zadání projektů k projektantům. Ve druhé kanceláři byl bývalý právník Antonín Sýkora, dříve osobní tajemník prezidenta Beneše, další kancelář tvořilo rozpočtové oddělení, v další byli specialisté na zdravotní techniku, pak elektrospecialisti, statici a nakonec dvě kanceláře architektů – jedna větší a jedna menší. Byl tam poměrně volný režim, během dne jsme mohli na cely. V křídle, kde se spalo, byla jedna prázdná cela, kde ležely slamníky. Využívali jsme ji jako tělocvičnu, s kamarádem jsme tam chodili cvičit. Tam jsem třeba dělal salta napřed.

Kolik bylo v Plánovačce lidí?

Když jsem tam na přelomu července a srpna 1956 přišel, bylo v ní asi 20 lidí. V době, kdy jsme například dělali sportovní halu v Praze, v roce 1959, dosáhla maximálního počtu kolem 50 lidí. Později vznikl ještě technický ústav, kam svolávali ze všech možných věznic další projektanty a specialisty, o kterých se dozvídali. Povídalo se, že tam bylo asi 200 lidí. Oni také projektovali, ale na jiném místě pankrácké věznice. Když jsme z Plánovačky šli na hodinovou vycházku, vězni z technického ústavu vždycky čekali, až skončíme, teprve pak nastoupili. Samozřejmě se i stávalo, že vězně přesouvali z jednoho útvaru do druhého. Například inženýr Adolf Fencel byl nejdříve v technickém ústavu a pak ho přesunuli do Plánovačky, nevím proč. Plánovačka,

řekl bych, měla vyšší úroveň. Tam byli ti nejlepší architekti.

Bylo to tedy něco jiného než technický ústav? Kam přiřadit tzv. Basoprojekt?

Ano, Plánovačka byl samostatný útvar ministerstva vnitra. Ale jaký byl jeho oficiální název, to nevím. Tzv. Basoprojekt pak byl podle mého názoru také samostatný útvar, šlo asi o název pro ten technický ústav – mimochodem, osobně bych se přikláněl spíše k názvu Basoprojekt.

Jak se k vám chovali bachaři a další pracovníci věznice?

Tam si nás dost opečovávali. Pokud byl nějaký termín, zkoušeli jsme si vydobýt nějaké výhody, například povolení balíčků apod. – tedy alespoň sem tam. Ostatní vězni z Pankráce proto Plánovačce říkali Zlatá klec. Mělo to ale taky jednu obrovskou nevýhodu. V Jáchymově jsme se po práci mohli volně pohybovat. Drželi jsme spolu se Šumaváky, hodně jsme si povídali, kdežto na Pankráci byla jen hodina vycházky. Ale celkově je možné říct, že si nás trochu hýčkali. Na Pankráci si třeba nepamatuji filcunky, zatímco v Jáchymově jich bylo hodně. Tam jsem přišel z práce, všechno bylo rozházené po zemi, slamníky obrácené vzhůru nohama, pořád něco hledali. Ale pamatuji si, že na podzim 1956 během maďarských událostí, kdy se nahoře obávali, že se režim zhroutí, nám jeden bachař, který nebyl zlý a choval se slušně, říkal: *Vidte, vidte, že jsem se k vám choval dobře?* Měli jsme z toho ohromnou srandu.

A jaké byly vztahy mezi vězni?

Bavil jsem se s tím, s kým jsem se již znal. Člověk musel dávat pozor, s kým se stýká. I ve vězení se snažili získávat spolupracovníky a donašeče.

Kteří významnější architekti v Plánovačce pracovali?

1 Šlo o dopisy, které občas vězni posílali přes civilní zaměstnance, kteří byli ochotni riskovat svou svobodu.

Jeden z nejlepších byl Ing. arch. Eugen Kramár, významný slovenský architekt, vysokoškolský profesor, který přednášel architekturu v Bratislavě. Jeho manželka měla sourozence, kteří se dostali do problému, a jak tehdy bylo zvykem, jeho tím pádem zavřeli také. Pořád říkal, že ho zavřeli, i když je nevinný, a já se mu pak vždycky smál, že já tam asi tedy určitě sedím po právu. Byl to ale výborný kamarád. S ním jsem pak dělal nádherné stavby, jedny z nejlepších, kterých jsem se mohl zúčastnit. Například projekt rekonstrukce kláštera barnabitek na Hradčanském náměstí v Praze na hotel pro vládní hosty. Kramár byl hlavní projektant, skicoval a já to zpracovával. Nebo jindy dostal za úkol vyvinout typy objektů pro národní výbory do obcí o 5 000, 10 000 nebo 15 000 obyvatelích. Tak jsme to projektovali a předávali městům a podobně. V Plánovačce jsme taky dělali pražskou Sportovní halu, která byla rozdělena na několik dilatačních dílů. Prováděcí výkresy jižní a jihovýchodní části jsem projektoval já, východní a severovýchodní Ing. arch. Josef Martan, což byl také Klatovák, před zatčením vedoucí stavebního oddělení tamního okresního úřadu. Seděli jsme vedle sebe. Dělali jsme pak různé bytovky, prodejny, úřady nebo hotely.

V pracovní, tedy větší cele, tam panovalo takové nepsané pravidlo: jak jsi přišel, takové jsi dostal přidělené místo. U okna seděl Josef Martan, pak jsem seděl já a třetí třeba bylo volné. Přišel Ing. arch. Jaroslav Cuhra, tak dostal to třetí uvolněné místo. Před zatčením byl prezidiálním šéfem ministerstva stavebnictví v Praze. U Cuhry bylo úžasné, jak uměl od ruky nádherně kreslit. Ještě tam byl třeba Kamil² Brabec, kamarád Ing. arch. Adolfa Fencla, anebo akad. arch. Josef Šolc.

Byly v Plánovačce kromě architektů významné osobnosti i z jiných oborů?

Ano, napadá mě německý generál a zároveň akademický malíř Rudolf Toussaint, velitel jednotek Wehrmachtu, který při Pražském povstání v Praze podepsal s generálem Karlem Kutlvašrem příměří, v důsledku čehož nedošlo ke krveprolití. Setkali se pak v komunistické věznici. Vzpomínám si, že jsem ve vězení slyšel, že generálové seděli ve věznici Na Borech, kde oba museli potupným způsobem „kýblovat“, tedy vynášet fekálie. To je taková vzpomínka na paradoxní situaci za komunistického režimu. Přímo s generálem Toussaintem jsem seděl v Plánovačce na Pankráci, kam soustředili i tři malíře, kteří tam měli samostatnou celu (spolu s Toussaintem tam byli akademičtí malíři Otakar Číla a Oldřich Vodsedálek). Ministerstvo vnitra si ty obrazy, které ve vězení vytvářeli, bralo. Pamatuji si, že jednou za měsíc jsme měli celodenní porady Plánovačky ve velké pracovně s Bláhou a Mecnerem, kam s námi museli chodit i tito malíři. Na rozdíl od nás žádné projekty k předložení nebo pojednání neměli. A generál Toussaint jednou prohodil, že takovéto porady tehdy za války neměli, a my jsme mu v legraci říkali, že kdyby ty porady měli, tak by určitě neprohráli. Povíдалo se, že Toussaintova rodina přes Mezinárodní červený kříž vyjednávala jeho propuštění. Stávalo se, že ho z věznice ministerstva vnitra vzali ven na Václavák nebo i jinam, kde ho fotili. Domnívali jsme se, že režim těchto fotek využíval ve svůj prospěch. Jestli spolupracoval s StB, nevím. Ale vzhledem k jeho čestné povaze tomu nevěřím.

Můžete se blíže zmínit o projektu rekonstrukce kláštera barnabi-

tek na Hradčanském náměstí v Praze?

Pamatuji si, že na to přímo vybrali Eugena Kramára a on si mě zvolil jako nejbližšího spolupracovníka. (Na žádost Evžena mě také odvedli dříve ze samotky na Borech, kam mě na chvíli zavřeli z důvodu žádosti jednoho z členů naší skupiny o obnovu soudního procesu. Obával jsem se, že tam budu dlouho.) V druhé polovině roku 1957 jsme budovu kláštera začali zaměřovat. Pracovali jsme na tom pak souvisle. Chvíli na tom dělal také Josef Martan nebo stavitel Ladislav Kočí, jehož sestra byla manželkou E. F. Buriana. Pracovali jsme na tom více než rok, 600 výkresů. Touto zajímavou prací jsme měli ulehčený kriminál. V každém detailu té budovy jsou stopy architekta Kramára. On dělal náčrtů od ruky a já zakresloval prováděcí projekty a detaily. Třeba v souvislosti s probíhající rekonstrukcí byl odhalen renesanční malovaný strop. Ten se pak rozebral a převezl na Pankrác, kde jej obnovoval vězeň, akad. malíř František Kubišta, synovec známého malíře Bohumila Kubišty.³ Pak se na místo zase vrátil zrestaurovaný strop. Nebo Eugen Kramár dělal mnoho náčrtů různých uměleckých mříží, které jsem překresloval a vězněný umělecký kovář, jehož jméno si již nepamatuji, je pak ve vězení vytvářel.

Ta hala, na které jste pracoval s Martanem – jde o dnešní Sportovní halu na Výstavišti v Praze?

Ano. Projekt měl dělat Státní projektový ústav, a protože se právě připravovalo mistrovství světa v krasobruslení v roce 1960, měli asi dojem, že to nebude včas hotové, a dali to k nám na Plánovačku. Vzpomínám si, že si mě na to vyžádali, zrovna když jsem dokončoval projekt na rekonstrukci barnabitského kláštera v Praze, tedy

2 Křestní jméno není jisté.

3 Toto potvrdil ve svých vzpomínkách i Ing. arch. Ivan Masár, rovněž architekt vězněný v Plánovačce, který se také podílel na obnovovacích pracích barnabitského kláštera v Praze. Pozůstalost prof. Alfréda Pifflla, dopis Ing. arch. Ivana Masára synovi prof. Alfréda Pifflla ze 4. 3. 2011.

Výstavba pražské Sportovní haly, 1959

Foto: SNV ČR

někdy v roce 1959. Moc rád jsem nebyl, protože ten klášter jsem dělal s velkou radostí. Tehdy mě zavedli do „kanceláře“ k hlavnímu architektovi Ing. arch. Václavu Krásnému – civilnímu zaměstnanci, který měl již projekt rozpracovaný. Pamatuji si, že ve věznici pro architekta Krásného, pro jeho zástupce Ing. arch. J. Malého⁴ a pro písárku uvolnili jednu celou pracovnu – byli to vlastně tři externisté, kteří docházeli do Plánovačky, tedy do věznice pracovat. Chodili jsme se za architektem Krásným radit a on zase chodil mezi nás. Měli jsme pak vyhotovovat prováděcí projekt, zpracovávali jsme každý určitý dilatační úsek. Po ukončení prováděcích výkresů jsem dostal na

starost koordinaci řemesel. Kvůli této stavbě tam docházeli i jiní civilní odborníci – matematici z Akademie věd, například statici ohledně skořepinové konstrukce. Po propuštění jsem byl zaměstnán v Okresním stavebním podniku v Klatovech, který organizoval zájezd do Prahy. Navrhl jsem, že bych mohl zprostředkovat prohlídku Sportovní haly, která byla v roce 1960 těsně před dokončením. Vedení podniku souhlasilo a já jsem přes osobu architekta Krásného domluvil prohlídku.

Setkal jste se ve vězení s Františkem Bäumeltem, významným statickem?

Ano, Bäumelt byl republiková jed-

nička ve statice. V době, kdy se dělala ta Sportovní hala, k nám chodil jako externí specialista na porady k našim statickům. Byli také dobří, ale on byl špička. Ty jejich konzultace došly tak daleko, že se dostali k výpočtu nějakých vzorců, které už nezvládali matematicky, takže tam chodili jako poradci, jak jsem říkal, lidé z Akademie věd. Vím, že k nám do vězení docházel ty vzorce řešit nějaký matematik. Bäumelt k nám přicházel pravidelně, a najednou se delší dobu neobjevil. Bylo nám to divné, ale nikdo nic nevěděl – až najednou přišel znovu, ale tentokrát jako mukul odsouzený na základě akce IPRA. Každopádně to byl bezvadný chlapík, takový čilý. V roce 1968 uprchl do

4 Křestní jméno si František Wiendl již nepamatuje, nepodařilo se jej ani dohledat.

Švýcar. Setkal jsem se s ním pak po roce 1989 na sokolském sletu v Plzni, kterého se zúčastnil, byl tam oblečen v historickém sokolském kroji.

Přišli tedy do Plánovačky i lidé odsouzení v tzv. akci IPRA?

Ano, ti ze skupiny IPRA přišli později. To ale podle mého nebyli političtí vězni v pravém slova smyslu. Ve věznicích se říkalo, že v té době překročili zákon. Seděli tam nejprve vedoucí kanceláře IPRA. Před jejich uvězněním k nim chodili architekti, kteří si chtěli přivydělat. Oficiálně si tam šli pro práce, které měli zdanit, a nezdanili je, a proto je zavřeli. Takhle jsem to alespoň slyšel.⁵ Bylo to hodně lidí a je zcela možné, že muklové z akce IPRA byli v Plánovačce i v technickém ústavu.

Jaká byla v Plánovačce pracovní doba?

Pracovní doba byla celkem volná, neboť na každou akci byl určen termín odevzdání. Tedy bylo na každém, zda bude pracovat v sobotu nebo v neděli. V kanceláři jsme se zdržovali raději než na celách určených ke spaní. Na pracovišti jsme měli možnost studovat „západní“ architekturu a literaturu, kterou nás zásobovali civilní zaměstnanci ministerstva vnitra, již zmínění Bláha a Mecner. Věděli jsme tedy, co se ve světě děje. Oni to chtěli – tím jsme se totiž dostávali na nějakou úroveň.

My jsme ale byli rádi, když jsme mohli chvíle na pracovním využívat pro své sebevzdělání, protože jsme věřili, že komunistický režim tu nebude na věky. Já jsem si tak třeba tajně (bachaři tomu, na čem pracujeme, nerozuměli) vypracovával studie návrhů, které bych po pádu komunismu mohl použít ve vlastní firmě. K tomu však nikdy nedošlo.

Dostávali jste za svou práci zaplacení?

Něco nám šlo na kapesné do tzv. úložného a měli jsme povoleno z úložného pomoci třeba rodině. Což jsem také dělal a peníze posílal mamince, která zůstala doma sama s důchodem 190 korun měsíčně. Takže když mě pustili, měl jsem peněz jen taktak, že jsem si koupil v Praze na Václaváku klobouk, protože hodně přšelo. Pak jsem ještě něco utratil za jízdenku a tím to končilo.

Měl každý vězeň své číslo?

Ano, samozřejmě, pod číslem jsme se hlásili na nástupy a podobně. Já jsem si tenkrát říkal, že to své číslo asi nikdy nezapomenu. A po těch mnoha letech jsem ho zapomněl, úplně jsem ho vytěsil.

Jakým způsobem byly zadávány projekty?

Zprostředkovatelé přišli se základními zadáními, ale nevěděli jsme, kde ta stavba bude stát. Například jsme měli navrhovat nějaké bytovky, tak nám bylo řečeno, že je to do vysokohorského prostředí, trochu rekreační, tak ať to vyprojektujeme. Vzpomínám si, že Jaroslav Cuhra, když projektoval bytový objekt z T13 pro horskou oblast, tak tu fasádu, aby asi trochu vypadala, ozvláštnil od ruky nakresleným obložení dřevem. Bylo to pro Tatranskou Lomnici. Když jsem tam později byl, detail té stavby jsem poznal a říkal jsem si: Ježišmarjá, tohleto přeci kreslil Jarada! Nebo jsem šel do hotelu pro ministerstvo vnitra, jestli tam bude ta osvětlovací rampa, kterou navrhoval Evžen – a byla tam.

Vzpomínáte si na zadání projektu rekreačního vládního areálu u Orlické přehrady?

Inženýři ministerstva vnitra Bláha a Mecner vypsali mezi vězni z projekce soutěž na návrhy chat. Nebyl jsem vyzván, ale zkoušel jsem si to také – a docela se mi to povedlo.

To je ale vedlejší. Ze soutěže vyšly vítězné návrhy, které se staly podkladem pro zpracování prováděcích projektů, a byly přiděleny jednotlivým projektantům. U hotelu vím, že Jožka Šolc dostal za úkol vypracovat prováděcí projekt. Autorem asi nebyl. K projektu byl přizván i retribuční vězeň (to znamená odsouzený za spolupráci s Němci) František Červený, už opravdu starý pán. Pamatuji si ty soutěžní návrhy chat, které kreslili Kramár, Cuhra a Fencl, který byl spíše na techničtější věci. V Kramárově návrhu stabilitu stavby zajišťovala lana. A vedle měl architekt Cuhra návrh chaty s pultovou střechou a z kuláčů, s předloženou římsou. Ale asi ji nevybrali. Ostatní si už nepamatuji. Nevím, kdo byli autoři vítězných projektů chat a hotelu. Každopádně, jestli se zachovala stavební dokumentace, tak se tam mohou skrývat nějaké šifry. Měly by tam být iniciály nebo zkratky iniciál, já měl například podpis „W“. Ale návrh a prováděcí projekt jsou odlišné věci, dělali je jiní vězni.

Mohli jste pracovat i mimo věznic, v terénu?

Výjimečně ano, například při rekonstrukci barnabitského kláštera v Praze. A jen někteří z nás. Tři vězni jsme tam ten klášter zaměřovali, vždycky s námi chodil bachař.

Slyšel jste někdy o tom, že na vás dohlíželo nebo vaše výsledné práce kontrolovalo tzv. Technické byro MV?

Podle mého názoru jej nahrazovali pracovníci ministerstva vnitra Bláha a Mecner. Jinak jsme měli vlastní technickou kontrolu složenou z muklů, kteří dbali na odbornost projektů a hlídali případné chyby v kótech a další nedostatky.

Těšila vás nebo spoluvězně tato práce, nebo jste ji chápali přede-

⁵ Ve skutečnosti byla celá kauza složitější, než mohl František Wiendl v dané době vědět. Podrobněji k tomu viz studie *Podnik IPRA. Případ údajného rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví* v tomto čísle revue *Paměť a dějiny*.

vším jako nedobrovolné otročení pro režim?

Pro mě to v první řadě znamenalo, že jsem nemusel dělat těžkou práci horníka na uranu (tu jsem vykonával pět a půl roku). Dále, že jsem si oživil a zdokonaloval svoji stavařskou profesi. Jinak jsme ale chápali, že jsme hlavně velmi laciná pracovní síla pro režim, dá se říct i novodobí otroci. V Jáchymově to jinak než jako novodobé otroctví nazvat nejde, ale i na Pankráci zneužívali práci a talent těch lidí. Zúžitkovali to, věděli, že zavřeli dobré architekty, tak proč by je nevyužili? Ale přiznám se také, že nás práce mnohdy i těšila z pohledu profese a při vědomí, že až to „praskne“, tak tu po nás něco zůstane pro další generace.

Jak jste věznění snášel?

Docela dobře, i když jsem – a teď to musím říct naplno – nepatřil mezi „latrináře“. Tak se říkalo těm, kteří si při vykonávání potřeby mezi sebou sdělovali „zaručené zprávy“, že to už brzy praskne, a podobně. Nevěřil jsem, že v době, kdy západní mocnosti nevstoupily do válečného konfliktu, může při vojenské síle SSSR brzy přijít pád východního bloku. Ale zdaleka jsem si nepředstavoval, že vydrží tak dlouho. To opravdu ne. Někteří vězni si to tímto postojem asi ulehčovali, já jsem si naopak realitu přiznával a asi jsem si to dělal těžší. Ale pořád jsem vzdoroval. Později, v roce 1959 nebo 1960, víte, byly takové chvíle..., říkal jsem si, že jsem pořád svobodný, jak to asi se mnou dopadne. Jestli se někdy ožením, jestli budu mít rodinu. V takových momentech jsem občas cítil, jak to na mě dopadlo. To křídlo, kde byly ložnice, končilo umývárnu a tam bylo okýnko, odkud jsme viděli ven, jak tam chodí lidi... a člověk přitom cítil takový tlak.

Jak jste se nakonec dostal na svobodu? Pomohla vám amnestie?

Maminka několikrát žádala o milost pro mě i mého tátu, vždy ale přišlo

od města Klatovy, kterého se vždy správa věznice dotazovala, vyrozumění o zamítnutí. Tátu pustili jako přestárlého po 10 a půl letech v říjnu 1959, ještě před amnestií. Když ho propustili, bylo mu 70 let. Otec mě po svém propuštění navštívil a poté si mě pozval do kanceláře nějaký podporučík, který měl službu v tom křížení chodeb. Také to byl Klatovák. Říkal: *Víte, já ten váš celý případ znám. Podívejte se, někteří jsou už doma, teď i otec, a já bych vám doporučoval, abyste si napsal žádost, a určitě do Vánoc budete doma.* Říkal jsem, že maminka několikrát žádala a vždy přišlo, že je návrat nežádoucí, takže to nemá cenu. Tak že to nechci. A on mi sdělil: *A kdybych vám napsal žádost sám? A já na to, že záleží, co by tam napsal.* A on, že mi to dá přečíst. Přečetl jsem si to a stálo tam, že dobře pracuji. Tak jsem souhlasil, ale řekl jsem mu, že na Vánoce určitě doma nebudu. Také se to stalo – byly Vánoce, a já seděl dál.

V březnu, když se blížila amnestie, o které jsme samozřejmě nic netušili, mě zase vedli někam do kanceláře v přízemí. Tam byl elegantní pán s kufříkem, který se mi představil jako náčelník Státní bezpečnosti, a že by si se mnou rád popovídal. To už jsem věděl, co bude. Říkal mi, že Klatovy vzkvétají. Pak přešel k tomu, že je lidi nemají rádi, ale že pro ně chtějí jen to nejlepší. Přímou mi pak sdělil: *Neříkám, že půjdete domů ihned, ale až jednou půjdete, mohl byste nás informovat, co si lidi přeji a tak dále. Tak bych byl rád, kdybyste s tím souhlasil.* To mě vnitřně rozložilo. Měl jsem víc než 10 let odsezeno, takže jsem odpověděl: *Víte, pane náčelníku, to, co po mně chcete... - mně zbývá ještě 7,5 roku dosedět, já si to radši dosedím. Se mnou nepočítejte.* Zavolal bachaře a tím to pro mě skončilo. Nakonec mě ale přeci jen pustili. Žádosti, co podal ten bachař, bylo 14. dubna 1960 vyhověno, a tři neděle před tou velkou amnestií 9. května jsem šel domů. Čert mi byl dlužen, že jsem mu na to

kývl, mohl jsem jít za ty tři neděle společně s kamarády.

Jaký byl váš odchod z vězení?

Starý pan Cuhra byl silně věřící a napsal spis s názvem *Smysl a slovo*, psaný na toaletním papíru. Dal mi ho přečíst. No a za pár dní přišli s tím, že jsem propuštěn. Tak Cuhra přiběhl, měl jsem ho hrozně rád, byl takový náš otec, a říkal: *Franto, nevynesl bys mi ten můj spis?* Souhlasil jsem, zabalili jsme to do vymačkaných dvou tub od zubní pasty. Vůbec mi zavazadlo (krabici od margarínu) ale neprohliželi, a tak jsem to vynesl. A pak přišla amnestie, leták jsem zabalil do dopisu a poslal jsem mu ho. A on, starý veterán, si ten můj dopis schoval. Tak to je taková naše historka. Ale zanedlouho ho zase jako silně věřícího katolika zabásli, přitom objevili tento dopis a poté mě vyslyšali. Nevyužili ale tohoto kritického okamžiku k tomu, aby mě lámali pro spolupráci, to vedle nebezpečí opětovného zatčení vskutku hrozilo. Celkem si Jaroslav Cuhra za komunismu odseděl 17 let.

O jakou akci přesně šlo?

Víte, protože na tu amnestii bylo spoustu lidí propuštěno, tak z obavy, aby se tito lidé znovu nezapojovali do protirežimních aktivit, je komunisté začali v rámci celorepublikové akce opět zavírat. Důvodem bylo třeba to, že poslouchali cizí rozhlas a rozšiřovali jeho zprávy. To bylo hned v roce 1960 nebo 1961. Osudy některých lidí, na které to dopadlo, byly neuvěřitelné. Třeba výborný jihlavský statik inženýr Alois Janáček: podle jeho výpovědi byl za Rakouska členem Maffie a krátce byl vězněn, potom chvíli za války, po roce 1948 ho zavřeli, poté byl propuštěn na amnestii a nakonec skončil ve vězení ještě jednou. Nevinný, čestný člověk a odseděl si 15 let života v kriminálech!⁶

Musel jste při propuštění podepsat, že o věznění nikdy nebudete mluvit?

6 Životopisné údaje k Ing. Aloisi Janáčkovi (1900–1967) upřesnili jeho příbuzní. O jeho příslušnosti k odbojové organizaci Maffie se v ro-

Ano, museli jsme podepisovat mlčení, ale mezi blízkými jsem nemlčel. Těm, co se o tuto dobu zajímali, jsem vyprávěl – ale nebylo jich mnoho, řada lidí se bála, někteří se mně dokonce vyhýbali.

Byl jste pak jako bývalý mukl nějak znevýhodňován? Pokračoval jste dál ve své profesi?

Díky svým bývalým kamarádům jsem nebyl nijak znevýhodněn, pracoval jsem dále jako projektant, přestože z okresního výboru komunistické partaje měli snahu zařadit mě na manuální práci. Díky známým lékařům, kteří mně vystavili potvrzení o mé srdeční vadě, se tak nestalo.

Jaký byl váš život pro propuštění? Čím jste se živil?

Posléze jsem se oženil, založil rodinu, mám syna a dvě vnoučata. Živil jsem se jako projektant u Okresního stavebního podniku v Klatovech.

Setkával jste se i později profesně s lidmi z Plánovačky?

Ano, setkával jsem se i s Eugenem Kramářem a dalšími, ale jen jako s přáteli. Profesně ne. Pochopitelně i s těmi, s nimiž jsme fáráli na Jáchymově.

Co vás napadá, když si zpětně promítáte život své rodiny?

Můj život i život mých vězněných rodičů byl opravdu složitý. Jsem rád, že jsme ze všeho vyšli čestně, odolali jsme nástrahám StB. Jsem přesvědčen, že za hodnoty svobody a demokracie je vždy nutné bojovat. V tom pokračuji i dnes – a budu pokračovat, dokud budu živ.

Pracovní kolektiv Okresního stavebního podniku v Klatovech v šedesátých letech. František Wiendl první zleva v prostřední řadě. Foto: Paměť národa

František Wiendl se stává čestným občanem Klatov, 2008

Foto: Paměť národa

dině neví. V komunistických procesech byl odsouzen nejprve na doživotí, posléze na 25 let vězení. Po zatčení v roce 1961 byl opět vyžádán do projekce na Pankrác, kde pracoval jako jediný statik pro 40 projektů. Z vážných zdravotních důvodů byl v roce 1964 propuštěn.